

7. CALVINISME VERSUS METHODISME

Tot dusver is heelwat aandag gegee aan die voorkoms van elemente van wedergeboorte, bekering en heiligmaking soos wat dit in die praktyk op verskeie terreine van die kerklike samelewing in die Ned.Geref.Kerk na vore getree het. Diegene wat hierdie aspekte in hulle lewe toegepas het en dit selfs verkondig het, het nie onverskillig gestaan teenoor die gereformeerde leer in die algemeen nie. Tog was dit asof hulle die lewe hoër geag het as die leer. Dit het 'n soort evangelies-piëtistiese neiging vertoon waar die noodsaaklikheid van 'n hardgrondige bekering en gepaardgaande heilige lewe primêr was.

Vir sommige predikante was dit belangrik dat "siele gered" moes word, terwyl spesiale evangeliepredikers wat die land deurkruis het, ook bekeringsprediking as primêre doelwit gesien het. Selfs buitelandse predikers het die evangelisering van verlore ganges in die vooruitsig gestel. Terselfdertyd het bewegings wat binne en buite die Kerk gefunksioneer het, ook bygedra tot die geestelike behoud van baie mense.

Die Kerk het sy verantwoordelikheid ten opsigte van evangelisasie terdeë besef en daarom is verskeie evangelisasieaksies wat van buite die Kerk geloods is, met agterdog bejeën as synde ongevraagde inmenging in kerklike sake. Waar die Kerk evangelisasie gesien het as die terugbring van afgedwaalde skape (verbondsverbrekers), het hierdie individue en groepe 'n ander klem op die begrip evangelisasie geplaas, naamlik die "redding van siele". Nie alle lidmate is as verbondskinders gesien nie, maar as verlore sondaars wat tot bekering moes kom.

Terselfdertyd is hierdie genoemde aksies in baie kerklike kringe nie as hulp nie, maar as rysmierbedrywighede gesien wat besig was om die Calvinistiese fundamente van die Kerk te ondergrawe. Enigiets wat buite gereformeerde konteks gestaan het, is as Metodisties afgemaak, wat te begrype was.

Waar hierdie sogenaamde Metodistiese tendense na vore getree het, was daar altyd die bewakers van Calvinisme wat gereed gestaan het om die behoudende gereformeerde leer te beskerm teen die vreemdsoortige. Ds.J.J.Krige lewer byvoorbeeld reeds in 1935 'n bydrae tot die Calvinistiese bundel *Koers in die Krisis* - Deel III en sê dat dié wat konsekwent wil wees, nie Metodis en Calvinis tegelyk kan wees nie, omdat die Metodisme en Calvinisme antities teenoormekaar staan en nie onder 'n hoëre eenheid saamgevat kan word nie. "Die Metodis wil siele win, mense bekeer, wedergeborenes verwek en wil hulle tot volmaakte heiligheid hier op aarde bring, wat insluit dat hulle as gelowiges wel ander mense moet bekeer, maar tog ook, dat hulle hul van die wêreldse genietinge moes afsonder. Die metode...rig...tot die gevoel" (:133). Ook hy verwys soos die ander na die Metodistiese "skokmetode" van bekering, die aanduiding van die bekeringsmoment, dat alle mense salig kan word, die "bewustelike" en "oombliklike" bekering", die leer van die perfeksionisme, ens. (:134,5). Hy meen dat die Skrif 'n prediking ken van die evangelie aan alle volke, maar nie 'n individualistiese bekering van siele nie (:136).

Nog 'n kampvegter vir die behoud van die Calvinistiese identiteit van die Ned.Geref. Kerk, dr. J.D.(Koot) Vorster (1941:186,7) beskou die twee geestesrigtings wat skadelik inwerk op die Calvinisme in Suid-Afrika, die liberale en Metodistiese strominge. Hy meen dat Metodisme die volk verlam en van sy koers afgebring het (:188). Van ds.M.C.Vos sê Vorster (:189) dat hy eers onder invloed van die Reveil-mense en later onder die Hernhutters en ander piëtistiese kringe beweeg het, maar later die streng Calvinistiese lyn verlaat het. Hy is verder die mening toegedaan dat Suid-Afrika deur die Opwekkings sy rug op Calvinistiese Nederland gedraai het en heilsoekend hom na die Metodisme van die Angelsaksiese wêreld gewend het om dan sodoende onder die invloed van die Metodisme te kom. Hy het dit teen die baie berigte in *Die Kerkbode* wat handel oor die herlewings, terwyl weinig vermeld word van die oplewing van Calvinisme (:191,192).

As teruggedink word aan die onenigheid tussen Wesley en Whitefield, is dit verstaanbaar dat hierdie twee teologiese strominge nie maklik versoenbaar is nie (Walker 1968:461). Volgens Buys (1975:59) is die Metodisme en Calvinisme twee denkwêreldes wat diametraal teenoor mekaar staan, terwyl hy terselfdertyd vir Wesley aanhaal wat Calvinisme beskou as 'n element wat vernietigend inwerk op Metodisme.

Selfs die herlewings of "opwekkings" wat in die vorige eeu plaasgevind het, word deur Buys (1975:44) beoordeel en as Metodistiese praktyk gesien. Hy beskou hierdie gebeure as in stryd met die Skrif omdat dit gesien kan word as 'n nuwe uitstorting van die Heilige Gees. Hoewel daar volgens hom in ooreenstemming met die Heidelbergse Kategismus wel 'n meerdere werking van die Gees kan plaasvind, is hierdie opwekkings "kennelik iets anders as wat die Metodistiese Opwekkinge van die negentiende eeu op die oog gehad het" (:44,45). Hierdie dwaling van die Metodisme het dwarsdeur die negentiende eeu in Suid-Afrika voortgeleef en pas in die twintigste eeu het 'n kentering ten goede gekom. Hierdie "kentering ten goede" stem ooreen met Vorster (1941:195) se beskouing dat, hoewel Metodisme die Afrikaner van sy koers afgetrek het, dit die Calvinisme nie geheel en al verdring het nie en het daar ná die Boereoorlog 'n Nasionale oplewing gekom. "Die volk het weer gevra na die ou paaie....Met die teruggaan na die verlede het die Afrikaner weer op die spore van die Calvinisme gekom (:195). Hanekom (1951:258) betrek ook die herlewings as oorsaak vir 'n verdere infiltrering van Metodisme in die Ned.Geref.Kerk.

Ook die visioen wat ds.G.W.A. van der Lingen tydens die herlewings tyd ondervind het, en wat uitgeloop het op die instelling van die gereelde Pinksterbidure, is vir Buys (1975:47) nie in ooreenstemming "met die leer van die genoegsaamheid van die Heilige Skrif soos vervat in art.7 N.G.B. (nie). In laasgenoemde artikel word alle buite-Bybelse openbaringe implest van die hand gewys." Oor die herlewings sê hy dat die pad van opwekkings en herlewings nie die gereformeerde pad is nie, maar die pad van die Metodisme (:48). "In die volksmond het dit vandag nog nie heeltemal uitgesterf nie, sodat in kringe waarin die Metodisme naleef, dit soms nou nog gehoor word dat die Pinksterbidstonde bedoel is om 'n nuwe uitstorting van die Heilige Gees te bewerkstellig" (:45).

Vir Buys (1975:50-60) is die ondersoek na Metodisme in Suid-Afrika nie volledig sonder om die persoon en werk van dr. Andrew Murray as "*Der Vater des Zweitaufenschemas in Süd-Afrika*" in ag te neem nie. Vergelykings tussen Murray en Wesley, soos getref deur sy biograaf, prof. J. du Plessis, word deurgaans deur Buys aangehaal. Veral Murray se aandeel aan die binnekerklike evangelisasieveldtogte wat eie aan die Ned. Geref. Kerk geword het, word nie deur Buys (1975:54-56) se kritiek gespaar nie.

Oor Murray se leer aangaande die geestesdoop as 'n "tweede soort lewe", vra Buys (1975:57): "Is dit nie presies hierdie leer wat sit agter die Metodistiese bekeringsdrywery wat so goed bekend is in Suid-Afrika nie? Hy meen dat dit tot gevolg het dat kerklidmate wat binne die kring van die verbond grootgeword het en belydenis van die geloof afgelê het, skielik onder die prediking van 'n "spesiale" evangelieprediker tydens 'n "evangeliese veldtog" tot 'n skokbeking kom "so asof hulle die vorige deel van hulle lewe heidene was" (:57).

Dr. Andrew Murray se beoefening van gebedsgenesing word deur Buys (1975:57,58) in verband gebring met latere Pinksterbewegings. Ook sy geskryfte lê soos Wesley eensydige nadruk op die leer van verlossing: "En dit is ook een van die grondfoute van Wesley se leerstellige werk: die eensydige oorbeklemtoning van die leer van die verlossing en die totale verwaarlosing van die res van die geloofsleer" (:58). Buys vergelyk die versamelde werke van Murray met dié van J. D. du Toit en wys op die verskille tussen dié twee met die slotsom: "Hierdie verskille in lewensbenadering dui presies die verskil tussen Metodisme en Calvinisme aan. Die Metodis ken net een leerstuk, die van verlossing, en hy kan sy belydenis op die rand van 'n stuiwer skrywe: siele wen vir Jesus" (:58). Hy meen dat Murray 'n Metodistiese dampkring geskep het met weinig of niks van die tipiese Calvinistiese element daarin (:59).

Vorster (1941:189) verwys na die invloed van die Skotse predikante wat deur die Engelse Regering ingevoer is. Hy sê dat wat die aard en denkwyse betref, die Skot en Boer wel van mekaar verskil het, maar in leerbeskouing was daar tussen die Skotse Calvinis en die Calvinistiese Boer, met sy sterk piëtistiese inslag onder invloed van a'Brakel, nie veel verskil nie. "Die Metodisme het dus langs direkte weg geen noemenswaardige invloed op ons volk gehad nie."

Die Calviniste was ook baie sterk gekant teen kerklike verenigings. Buys (1975:61,62) assosieer dr. Andrew Murray met verenigings soos die Y.M.C.A., Oxford-Heiligheidsbeweging, Bijbel- en Bidvereniging, Cape General Mission en die South African Keswick. Oor dieselfde kam skeer hy godsdienstige verenigings soos die Christelike Strewersunie, C.S.V., A.E.B., ens. Sy bevinding is dat hierdie bewegings almal in 'n mindere of meerdere mate trekke van Metodisme toon: "hulle wil mense bekeer....en om die doel te bereik, dring hulle in die kerk in; gewoonlik onder die voorwendsel dat hulle "interkerklik" is en doen dan die werk wat Christus, nie aan 'n vereniging nie, maar aan die kerk self opgedra het" (:62,63).

Die optrede van die Calviniste was geregverdig, want enige organisasie of liggaam, en in besonder 'n kerk, wat sonder riglyne probeer bestaan, is gedoem tot ondergang. Daarom staan die gereformeerde kerke by die Belydenisskrifte en enigiets in stryd daarmee, is met agterdog bejeen.

Nie alleen het die Drie Formuliere van Enigheid as maatstaf gedien nie, maar uiteraard die ware kanon, die Skrif, is telkens as "verdedigingsmeganisme" ingespan om die verkeerdheid van Metodisme te bewys. Aan die ander kant het diegene wat die spiritualiteitsgedagte na vore laat tree het, ook die Skrif gebruik om hulle saak te verdedig. Die appèl wat gemaak is om mense te lei tot bekering en evangelisering, is ook Skrifgebaseerd toegepas (en so ver moontlik binne die gereformeerde genslyne probeer hou.) 'n Groot probleem het egter ontstaan by die interpretasie van die Skrif. Hoeveel sektariese strominge het nie juis ontstaan uit onverantwoordelike Skrifuurlike interpretasie nie?

7.1 Twee sienswyses oor Metodisme

Bo en behalwe die bogenoemde persone, het baie ander predikante standpunt ingeneem teen Metodisme. In plaas daarvan om sieninge van al die predikante saam te voeg, word vervolgens net twee voorbeelde geneem uit die verlede van persone wat hulle sterk vir en teen die onderskeie sake uitgespreek het. 'n Redelik getroue weergawe van die twee strominge behoort hierdeur verteenwoordigend te wees.

Die twee persone wat aan die woord gestel word is mnr.Koornhof en ds.H.S.Bosman. Eersgenoemde was op daardie stadium verbonde aan die Teologiese Kweekskool op Stellenbosch. Hy het op 16 Junie 1936 'n referaat gelewer voor die Calvinistiese Studentebond te Stellenbosch oor "Die Konsekwensies van Methodisme". Aan die ander kant staan ds.H.S.Bosman, moderator van die Verenigde Kerk wat die sinode toegesprek het op Vrydagaand 31 Mei 1912 in die Grootte Kerk, Pretoria.

Albei persone gee konkrete, tersaaklike uiteensettings van knelpunte rondom Metodisme, wat dit vir die doel van hierdie studie soveel makliker maak eerder as om in 'n ingewikkelde en breedvoerige referaat, soos dié van dr.J.D.du Toit, verlore te raak.

Hoewel hierdie twee persone nie in dieselfde tyd geleef het nie en wat kerklike status betref, nie op gelyke vlak opgetree het nie, gee elkeen tog 'n goeie wetenskaplike uiteensetting van hulle saak.

Aangesien Metodisme in die kerkgeskiedenis redelik algemeen bekend is, en daar reeds baie oor geskryf is, vind ons dit nie nodig om in hierdie studie veel uit te brei oor die ontstaansgeskiedenis daarvan nie. Direkte aanhalings word ruimskoots gebruik om seker te maak dat die kerninhoud en gees van die uitsprake nie verlore gaan nie.

7.1.1 Die verweer van A.H.M.Koornhof teen Metodisme

Koornhof (*Die Gereformeerde Vaandel* Julie 1936:209) meen dat een of ander stelsel altyd volgens sy konsekwensies beoordeel moet word en daarom poog hy in sy verweer om die lesers te wys op die "Konsekwensies van Metodisme". "En dit wil ons doen by die lig van die Heilige Skrif wat ook hier vir ons die enigste en finale maatstaf is."

Nadat Koornhof (1936:210) die historiese wortels van Metodisme uiteengesit het, verwys hy na die wyse waarop dit na Suid-Afrika oorgedra is en sê dat die hoofsentra van Metodisme onder die blankes die Engelse nedersettings in Grahamstad, Natal, Transvaal en Rhodesië was. Hulle wou voorsien in die geestelike behoeftes van diegene vir wie die Hollandse Kerk ontoereikend was. Koornhof sê dat daar in sy dag met Metodisme in ons vaderland terdeë rekening gehou word, nie slegs omdat dit sy invloed laat

geld in eie kerke nie, maar omdat dit sy wortels in meer as een opsig reeds baie diep ingeslaan het in die kerklike, geestelike en volkslewe van die Afrikaanse nasie. (:210).

7.1.1.1 Die wese van Metodisme

Koornhof (Julie 1936:210) beskou die wese van Metodisme as antropologies-soteriologies - *Antropologies* omdat die mens die spil is waarom alles draai en *soteriologies* omdat die redding van siele hier die oorheersende motief is. Alles gaan vir hulle om die saligheid van die mens. Hy haal ook J.D. du Toit aan wat beweer dat sielewen by die Metodiste alles is.

Koornhof (1936:211) sê verder dat Metodisme in sy wese Arminiaans moet wees en moet uitgaan van die grondveronderstelling: "*Christus pro omnibus*" - Christus het vir alle mense, hoof vir hoof, gesterf, en elkeen sal salig word, as hy maar net wil. Met ander woorde die Metodis moet leer dat die genade universeel is en nie partikulier nie. Workman bevestig dan ook ons mening as hy sê: 'In its doctrine of atonement Methodism is Arminian and Evangelical.'" 'n Verdere wesenseenskap van Metodisme is dat 'n bepaalde metode aangewend moet word; vandaar die term "Metodis". Koornhof (:211) kwalifiseer dit as 'n skok-metode wat veral daarop gemik is om op die mens se gevoel te werk en hom dan so tot bekering te bring.

7.1.1.2 Die Konsekwensie van Metodisme

Aan die hand van Koornhof se studie onder hierdie opschrift, gebruik ons dieselfde hoofpunte en haal enkele toepaslike opmerkings aan. Baie van hierdie punte wat hy gebruik, is dogmaties van aard en uit hoofde van die historiese karakter van hierdie proefskrif, word gewaak om nie onnodig in dogmatiese geskilpunte betrokke te raak nie

- Konsekwensies op leerstellige gebied

1. Metodisme loën die heerlike leerstuk van die Uitverkiesing

Reeds op hierdie punt is die uiteenloopenheid van Metodisme en Calvinisme duidelik te bespeur. Koornhof (Julie 1936:211) haal Wesley aan:

What is most destructive of Methodism, or the doctrine of inward holiness?...Calvinism, that is the doctrine of unconditional predestination. All the devices of satan have done far less towards stopping the work of God than that single doctrine....This doctrine seems to magnify Christ, although in reality it supposes Him to die in vain...."

Koornhof (:211) waarsku diegene wat die leer van die uitverkiesing loën op die voetspoor van Metodisme en sê dat hulle teen die duidelike uitsprake van die Heilige Skrif gaan en "haal ook God van Sy troon, ontnem Hom Sy eer as die vrymagtige wat alleen seggenskap het, ook oor die saligheid van die mens, en maak alles ten slotte ondergeskik aan die redding van die nietige mens."

2. Metodisme verwater die leer van die erfsonde en lei konsekwent tot loëning daarvan. Waar die Metodis leer dat "die saligheid afhanklik gemaak word van die wil van die mens", leer die Skrif "dat die ongeredde sondaar dood is in die sonde en in die misdade en dat hy enkel deur Gods genade kan gered word" (:211).

3. *Metodisme doen af aan die algoenoegsaamheid van die soendood van Christus*

4. *Metodisme handhaaf 'n onskriftuurlike heilsorde.*

Die Metodis se heilsorde is: Voorbereidende genade (wat by alle mense aanwesig is), roeping en bekering, boete en geloof, regverdigmaking en perfeksie. Daarteenoor is die Gereformeerde heilsorde: roeping, wedergeboorte, geloof, bekering, heiligmaking, en uiteindelijke heerlikmaking. Volgens Koornhof (:212) lei laasgenoemde heilsorde tot die volgende konsekwensies:

a. Die Metodisme onderskei nie tussen uitwendige en inwendige roeping nie. "Die uitwendige roeping wat tot alle mense kom deur die prediking van die Evangelie word verwar met die inwendige of effektiewe roeping wat deur die ontdekkende en oortuigende stem van die Heilige Gees alleen tot die uitverkorenes kom" (:212)

b.(i) Wedergeboorte word eintlik onnodig

(ii) Wedergeboorte word mensewerk. "Eers moet die mens sy sonde besef en boete daarvoor doen en daarop volg dan eers die wedergeboorte..." (:212).

(iii) Wedergeboorte word afhanklik gemaak van die gepredikte woord. "'n Bewuste bekering moet volgens die Metodis die wedergeboorte voorafgaan en beide deur die gepredikte woord. Die absurde van hierdie beskouing blyk daaruit dat daar van wedergeboorte by kindertjies wat vroeg sterf geen sprake kan wees nie" (:212).

c. Metodisme wil almal op dieselfde wyse bekeer:

(i) Alle mense moet by hul bekering iets spesifieks ondervind of liewer gevoel. Hieronder haal Koornhof (:212) Wesley aan wat oor sy bekering praat en sê: "Hierdie 'gevoels'-bekering van Wesley dien dan as model vir alle ware bekerings.

(ii) Bekering moet by alle mense momenteel en bewus geskied. "Dit moet 'n abrupte breke met die verlede in een oomblik wees en almal moet uur en dag van hul bekering kan opnoem. Verbondskinders en ander persone wat dit nie kan doen nie, is volgens die Metodis nog nie waarlik bekeer nie" (:212).

(iii) Bekering moet by alle mense gepaard gaan met 'n openlike verklaring.

d. Metodisme loën die Volharding van die Heiliges. "Die Metodis glo nie aan die certitudo fidei van die Gerefor.[sic] nie....so kan iemand wat tot bekering gekom het weer 'n volslae onbekeerde word. En later in sy lewe moet hy 'n verdere getuienis van die Heilige Gees van buite ontvang - dus 'n "second blessing" in kiem." Hierop stip Koornhof (:211) die Skriftuurlike uit, naamlik "dat as ons eenmaal 'n kind van God is ons dit altyd bly en dat die Heilige Gees in ons en met ons gees getuig dat ons kinders van God is."

e. Metodisme huldig die leer van perfeksionisme. Koornhof (:212) meen dat daar wel verskil bestaan oor die vraag of Wesley perfeksionisme in die volle sin van die woord geleer het, maar staan vas op die punt dat Metodisme met sy leer van perfeksie konsekwent daartoe moet lei.

5. *Metodisme doen soms af aan die gesag van Gods Woord en lei also lig tot Modernisme.* Die gevolg hiervan is omdat "iemand nie in die eerste plek vra wat leer die Woord van God nie maar wat vereis die saligheid van die mens....Daarby pleit die Methodis vir 'n 'wider and more liberal interpretation of the Scriptures.' En op hierdie standpunt is Modernisme die noodsaaklike gevolg" (Koornhof Julie 1936:213).

6. *Metodisme beskou die leer as minderwaardig en stel lewe teenoor leer.* Koornhof (Julie 1936:213) verwys weer na Wesley wat nie veel waarde aan 'n suiwere leer geheg het nie, solank as daar vrug op sy werk was. Teen die agtergrond van die hedendaagse "Metodistiese kreet: "Gee my lewe en nie leer nie!" sê Koornhof nee, die leer moet 'n rigsgaande wees en die lewe die openbaring daarvan (:213).

- Die Konsekwensies van Metodisme op kerklike gebied

1. *Die Metodiste wek vooroordeel teen die gevestigde kerkorde*

Hieronder lig Koornhof (Augustus 1936:252) 'n paar sienswyses van Metodisme uit en meld onder andere die volgende: "Die absolute en sentrale karakter van die Pinksterwonder word negeer; daar moet weer apostels, evangeliste ens., wees; daar moet weer 'n uitstorting van die Heilige Gees plaasvind; en daar is 'n gedurige gesug na massa-bekeringe soos op die Pinksterdag. By baie lidmate van ons Kerk vind ons nog sulke verwagtings. En as die verwagtings nie verwesenlik word nie, ontstaan as vanself 'n gevoel van vooroordeel en antipatie teen die gevestigde Kerkorde en word gretig gegryp na Metodistiese opwekkingsdienste."

2. *Die Metodisme verontagsaam die verbondsmatige beskouing van die Kerk*

3. *Die Metodisme lei tot uitwissing van Kerklyne.* Hierdie houding word ingeneem deur diegene wat "die bekering van siele" as enigste en laaste doel voor oë het. Dan kom dit immers nie meer daarop aan in watter kerkverband gewerk word nie, solank as siele maar gewen word. "Op hierdie standpunt word 'n bepaalde kerkverband dan ook beskou as iets wat hinderlik en stremmend inwerk op die werk van die 'sielewenner'. Daarom praat 'n man as [sic] Eerw. Lionel Fletcher van die 'saai rouetine van die kerkdiens' waar daar nie genoeg gebied word vir siele-redding nie. En daarom vind ons die begeerte by baie mense in ons Kerk dat die kerkdeur wyd oop gesit moet word vir enige opwekkingsprediker - van watter denominasie ook al - wat daarop uit is om siele te wen" (Koornhof Augustus 1936:252).

4. *Metodisme bied 'n vrugbare bodem vir die ontstaan van buitekerklike strominge en vereniginge.* Verwysende na die Metodiste se "*ecclesiolae in ecclesia*" en "*society-gees*" noem Koornhof (:252) dat hierdie Metodistiese neiging by baie lidmate in die Kerk bestaan wat

voorstanders is van sulke beweginge soos die A.E.B. en Oxfordgroep "en by diegene wat herhaaldelik briewe van verontwaardiging in die nuusblaaie laat verskyn as teen sulke strominge gewaarsku word. Die Metodistiese neiging bied 'n vrugbare bodem vir die bestaan en voortbestaan van sulke buitekerklike vereniginge binne ons Kerk"

- Die Konsekwensies van Metodisme op die gebied van die prediking

1. *"Metodisme verontagsaam die amptelike karakter van die prediking."*

Hieronder verwys Koornhof (:253) na die lekepredikers wat met die minimum opleiding "op voetspoor van die stigter van Metodisme sig ten doel (stel) om die wêreld te bekeer, om almal te red wat verlore is." Die vernaamste vereiste is dat sodanige persone die Heilige Gees en spesiale gawes tot die prediking moet besit. Ook hier verwys hy na die A.E.B.

2. *"Metodisme verontagsaam die verbondsmatige karakter van die prediking."*

Hy het dit teen die gedagte dat verbondskinders, gelowiges, in die eerste plek die voorwerp van die prediking is, terwyl dit eerder gerig moet wees teen 'n groep onbekende of gedoopte heidene. Uitsluitlik enkele bekeringspreke behoort gelewer te word. Prediking wat op "siele-redding" gemik is, hoort volgens hom by die heidene in die sendingveld, of vir verwaarloosdes in die agterbuurtes, maar nie in die boesem van 'n gevestigde gemeente van Christus nie. Hy ontken daardeur nie dat die prediking ook soms met die eis van bekering tot die gemeente moet kom nie, maar dit moenie primêr wees nie.

In die eerste instansie moet die prediker hom rig tot die gemeente as heiliges in Christus Jesus. Die opbouing in hulle allerheiligste geloof en stigting van die kinders van God moet die vernaamste uitgangspunt wees. Vir Koornhof blyk dit nou dat die verbondsmatige karakter van die spesiale evangelieprediking baie ernstig in die gedrang kom as die redding van siele die hoogste en enigste doel word. In dié sin is spesiale evangelieprediking in 'n gemeente onskriftuurlik en die kinders van God moet kla omdat hulle met melk in plaas van met vaste spyse gevoed word (Koornhof Augustus 1936:253).

3. *"Metodisme gee aan die prediking 'n oordrewe gevoelskarakter."*

Volgens die Metodisme moet siele gewen word en daarvoor moet allerhande middels en metodes aangewend word. Hulle maak 'n eensydige beroep op die "vrye wil" van die mens, werk op die gevoel van die hoorders deur 'n aangrypende boeteprediking, deur indrukwekkende en vreesaanjaende voorstellinge van die eindoordeel en die ewige verdoemenis, en deur 'n oordrewe wederkoms-prediking wat dikwels ook chiliasties is. Die prediking moet so dramaties moontlik wees. Die aanhoudende en lewendige gesing van liedere moet tot die atmosfeer bydra. Koornhof meen dat mense sodoende deur 'n "religieuse terrorisme" gedwing en gedrywe word tot bekering, wat dan meer bestaan uit 'n vlug van die toekomstige oordeel as uit 'n terugkeer tot God. Hierdie opwelling van die gevoel gee dikwels aanleiding tot 'n skynbekering en die mense

kom spoedig weer deur die werklikheid van die lewe tot die ontnugtering dat alles maar skyn was (Koorhof Augustus 1936:253).

4. *"Metodisme bevorder nie exegetiese [sic] prediking nie wat dan oppervlakkig en eentonig word."*

Omdat alles in die prediking gemik is op die bekering van die mens, moet die Metodis noodwendig 'n groot deel van die Skrif vergeestelik, verallegoriseer en selfs verdraai. Gevoelsprediking wat bestaan uit heilsoproepe bied geen geleentheid vir die leerstellige of eksegetiese nie (Koorhof Augustus 1936:254).

- Die Konsekwensies van Metodisme op die Geestelike en Algemeen-natuurlike gebied

1. *"Metodisme kweek gevoelschristene."*

Koorhof se beswaar teen die Metodis is omdat alles gepaard gaan met 'n mate van gevoel. Dit is die rede waarom twyfel dikwels oorslaan in moedeloosheid en wanhoop. Daar is 'n gedurige gesug na opwekkingsdienste, herlewings, konferensies ens., wat dan kunsmatig weer die kwynende vlammetjie vir 'n tydjie laat opflikker (Koorhof September 1936:280).

2. *"Metodisme werk nie bevorderlik tot die ontwikkeling van 'n harmonieuse lewens- en wêreldsbeskouing nie."*

Die godsdiens van die gevoelschristen is beperk tot die kerk en die binnekamer en hy is nie besorg oor wat op ander terreine van die lewe plaasvind nie. Hy staan onverskillig teenoor byvoorbeeld 'n Christelike Wetenskap, Christelike Nasionale Onderwys, ens. (Koorhof September 1936:280)

3. *"Metodisme is tevrede met 'n minimum geestelike kennis."*

"Die Evangelie van die saligheid word tot 'n minimum gereduseer." Die bekeerling wil net weet dat hy deur geloof in die sterwe van Christus gered word. "Van die diepte en rykdom van die genade van God waardeur hy gered is weet hy niks nie" (Koorhof September 1936:280).

4. *"Metodisme maak sig skuldig aan die skeiding van natuur en genade."*

In hierdie sin word die Metodisme se asketiese neigings en wettiesheid behandel. "Die wêreld as die skone skepping van God word as sondig beskou, en aan anti-christelike magte oorgegee" (Koorhof September 1936:281).

5. *"Metodisme lei konsekwent tot Humanisme."*

In die Metodisme is die mens in die middelpunt en daarmee saam die bekering, heiligheid en arbeid van die mens.(Koorhof September 1936:281).

In die laaste plek, behandel Koorhof (September 1936:281) die verband tussen Metodisme en Calvinisme en sy interpretasie kom kortliks op die volgende neer:

Metodisme en Calvinisme staan lynreg teenoor mekaar. Metodisme neem 'n vyandige houding teenoor Calvinisme in en beskou Calvinisme as vernietigend vir Metodisme. Metodisme en

Calvinisme verskil radikaal in hul verklaring van die Woord van God. Metodisme is antroposentries, terwyl Calvinisme teosentries is. "Die Methodis vra in die eerste plek: hoe word die mens gered? - die Calvinis vra: hoe kom God tot Sy eer?"

'n Baie belangrike slotopmerking wat Koornhof (September 1936:281) maak, en wat na my mening 'n algemene interpretasie is van gereformeerde spiritualiteit, is die volgende: "Dit is dan ook alleen onkunde en gebrek aan onderskeidingsvermoë wat laat uitroep: 'Na my geloof wil ek graag 'n Calvinis wees, maar na my lewenswandel en prediking sou dit my 'n eer wees om 'n Methodis genoem te word.'"

7.1.2 Ds.Bosman en Metodisme

Ongeveer 24 jaar voordat Koornhof sy referaat gelewer het, het een van die bekendste predikante van die Ned.Geref.Kerk, t.w. ds.H.S.Bosman, 'n rede gevoer waarin o.a. die kwessie van Metodisme onder die soeklig gekom het.

Die gehoor het die boodskap soos volg beleef: "Onder doodse stilte werd de met ernst, bijna hartstocht uitgesproken rede van de moderator van't afgelopen kerkjaar aangehoord" (Bosman 1912:3). Ter inleiding wys ds.Bosman daarop dat die doel van sy rede is die "toelichting en verdediging van ons kerkelik standpunt, ook terwille van 't opkomend geslacht, dat maar al te min weet van die loop der zaken" (:3).

Hierdie rede van ds.Bosman, en veral die punt oor Metodisme, gee 'n goeie verweer op die meeste van die beskuldigings wat Koornhof aangeraak het. Ter verdediging van die Kerk se standpunt teen die beskuldigings, behandel Bosman die volgende punte: Uitverkiesingsleer, Die Koningskap van Jesus Christus, Evangeliese gesange, Die Dordtse Kerkorde, Metodisme, die naam en ontstaan van die Gereformeerde Kerk en laastens "nog meer beschuldigen".

Hy wys daarop hoe die susterskerke die Kerk verdag maak deur allerhande beskuldigings. "Het Metodisme, waarvan zij ons beschuldigen is in hen oog gevaarliker dan 't liberalisme" (Bosman 1912:3). Hierop vra hy wat van dr.Kuyper (wat die Calvin van die negentiende eeu genoem word) se onheilige bondgenootskap met Rooms Katolisisme (:3). Bosman sê dat hiper-Calvinisme en Rooms-Katolisisme tweeling-broers is. Indien hy moes kies tussen Metodisme en Rooms-Katolisisme, sou hy tienmaal eerder eersgenoemde kies. "Immers zowel die leer der heilige Drie-eenheid als die der goddelike ingeving der Heilige Schrift en ook die der godheid van Jezus Kristus zowel als de rechtvaardigmaking alleen door 't geloof...worden alle door het eerste (Metodisme) geloofd en beleden (:3,4).

In sy boodskap verdedig hy die Kerk se standpunt en anders as wat 'n mens sou verwag van 'n teoloog van sy statuur, tree hy terselfdertyd op ten gunste van Metodisme.

Bosman (1912:13) haal prof.P.C.Stroom aan wat 'n proefskrif geskryf het oor Metodisme en wat van kleins af gewaarsku is teen die "verkeerde en sondige" van hierdie rigting. Tog spreek hy van die Metodisme as 'n groot geestelike beweging waardeur God groot werk tot stand gebring het. Verwysende na Whitefield en Wesley sê hy dat hulle ware instrumente in God se hand was om die Christendom uit die diepe en sondige slaap wakker te skud en "waar de stroom van geestelik leven in orthodoxisme en

rationalisme verzandt, daar is een revival (opwekking) van methodistiese trant al te vaak het enig redmiddel" (:13).

Vir Bosman (1912:13) is die essensie van die saak die teorie en praktyk wat met mekaar bots. "Als wij nu plechtig verklaren dat wij in de leer niet methodisties maar ook streng gereformeerd zijn - en geen Neo-Calvinisten - zal men dit niet dadelik willen geloven, maar ons toevoegen: geheel uw kerkelik leven is doortrokken van methodistiese praktijken; als daar zijn biduren, het knielen, allerlei verenigingen, kinderharp liederen, enz.,enz....Men wil kerkhervorming en niet kerkherleving. Men is bang voor opwekkingen, schokkende predikaties, speciale dienste, konferenties van velerlei aard! Men wil de leer, de 'gezonde woorden'. Stil, kalm, bedaard, ongeroerd, op een stapje - ja, dit is echt gereformeerd, en het tegenovergestelde is methodisties! Onse leven moet dan ook meer Kristo-centries dan Dort-centries zijn; moet zich meer bewegen om een persoon dan om een zaak. Wij moeten hem kennen en niet alleen zijn leer." (:13).

Bosman (1912:13) maak beswaar teen die feit dat die proefondervindelike kennis van die Saligmaker so dikwels gemis word onder kenners van die gereformeerde leer. Hy sê dat in die goeie oue tyd in Nederland altyd gehoor is: "Ik ben bekeerd", maar nou hoor ons net "Ik ben Gereformeerd" (:14). Die ware godsdiens is lewe en nie reël nie; dis 'n lewende beginsel en nie uiterlike vorm nie, "Kristus en niet Kalvyn! Men is in een enghartig kerkisme tevreden..." (:14).

In "Een Terugblik op Kerkelijke en Godsdienstige Toestande in de Transvaal" neem ds.Bosman (1923:113) 'n aanhaling uit Bavinck wat onder andere beweer dat Metodisme onder andere bestaan uit persoonlike bekerings en 'n openbaring van 'n nuwe lewe in 'n nuwe vorm. Bosman reageer hierop: "En is dit dan zoo ongereformeerd, onbijbelsch en dus verwerpelijk? Beteekent 'epistrophe' (uiterlijk gedrag) dan meer als 'metanoia' (gemoedsverandering)? Mijn werd eenmaal gezegd door een ouderling, 'Bekeering is alleen noodig voor de heiden en niet voor de Christen.' Word er dikwijls in onze kerken gepredikt over bekeering des harten? Och, of wij koud waren of heet?" (:113).

Hy teken verder beswaar aan dat geen stemme opgaan (veral by die jongere broeders) vanuit gereformeerde kringe dat hulle na iets beters, iets hoërs, iets meer geestelik verlang "dan er in de regel in eigen kraal te vinden is. De Koning der kerke sterke en bevredig die begeerte, dan zal er minder over en tegen z.g. methodistiese praktijken gesproken en geschreven worden, en de kloven tussen ons en hen zal minder diep en minder breed zijn, en uiteindelik gedemp" (Bosman 1912:14).

Vervolgens behandel Bosman die aspekte waaroor die Ned.Geref. Kerk altyd van beskuldig word as sou hulle Metodistiese praktyke beoefen:

Bidure: Hy sê dit is net so min onbybels en anti-gereformeerd as die verandering van die laaste dag van die week as rusdag na die eerste dag (Bosman 1912:14). Hy vra of die gemeente van Christus dan geen behoefte het aan aanvuring van haar liefde vir die Koning, sowel as die versterking van haar geloof deur gemeenskaplike gebed nie. "Haalt de gloeiende kolen uit elkander en spoedig gaan zij dood; brengt ze bijeen, blaast daarover en een vlam ontstaat!" (:14).

Hy neem verder as voorbeeld die algemene vergaderings (sinodes) waar onder andere eendragtig saam gebid word. "Is dit alles dan enkel methodistiese en ook niet bijbels, apostolies, kristelik, noodzakelik, onmisbaar? Is het gebed dan niet de ademhaling der ziel, de polsslag, de barometer, het weerglas van het geestelik leven? (Bosman 1912:15) Hy verwys weer na Kuyper se opmerking: "Bidstonden zij ongetwijfeld zeer aan te bevelen..." (:15). Selfs die knielende posisie word as Metodisties beskou en op bekwame wyse weerlê ds.Bosman dit (:15).

Oor die voortdurende bid om die uitstorting van die Heilige Gees, gee Bosman (1912:16) ook hier bewyse dat dit wel Skriftuurlik is.

Omdat die verskeie verenigings, konferensies en opwekkingsdienste ook as Metodistiese elemente beskou word, vra Bosman (1912:17) die vraag hoe die Kerk daarin kan slaag om die jongmense ná hulle voorstelling blywend te beïnvloed. Die Skrif verwys dan na skape (proбата), lammers (arnia) en jong skape (probatia) waarna omgesien moet word. "Indien men nu gebruik maakt van hulpmiddelen, soals allerlei verenigen, bijbelkringen, debats-, jongelieden-, strevers verenigingen - is dit dan methodisties...? (:17).

Bosman (1912:17) is meer besorg oor die toestand van die tyd en daarom is al hierdie voorskrifte so onnodig. "...Dort heeft ons toch ook niet willen voorschrijven hoe of hoe niet wij alles moeten worden, opdat wij enigen behouden mochten! De tijd is zo ernstig, de afval zo groot, de onkerkelikheid neemt hand over hand toe, het ongeloof en het bijgeloof werken zo verwoesten, zullen, mogen, durven, kunnen wij stil zitten en maar Gods water over Gods akker laten lopen? Men doe ons toch geen moeite aan. Wij menen ook de Geest van Christus hebben! Het werk is al zwaar genoeg, men make het toch niet nog moeiliker!"

Die volgende saak wat hy opneem is die beswaar teen opwekkingsdienste en verskillende soorte konferensies. Onmiddellik verwys Bosman (1912:17) na die groot gees van Calvinisme, dr.A.Kuyper wat glo: "Dat er soms tijden zijn dat de Kerk van Christus beziel is en vol heilige verrukking; dan wordt het heerlijk genot gekend dat er stromen van leven en zegen uit het hoofd op de lede vallen." Hierby betrek Kuyper die vroeë kerk, asook die tye in die geskiedenis van die kerk soos die Reformasie en Réveil toe sulke tye van verkwikking plaasgevind het asook "in geestelike bewegingen der 19de eeuw veel heerlike veerkracht openbaar worden - zalige ogenblikken waarin de kudde des Heren zich weer zielzinnig één met haar Hoofd en Heiland gevoeld heeft" Dan voeg Bosman by: "Is dit niet schoon gezegd? En hij is toch geen methodist!"

Vervolgens verwys ds.Bosman (1912:17) ook na 'n opmerking wat dr.H.de Cock van die Gereformeerde Kerk in Nederland gemaak het ná die herlewings wat in 1859 ontstaan het: "God gaf een milde regen van Zijn Geest. De geschiedenis van de laatste dagen strekt hiervoor ten bewijze....Mocht de Here zich ook onzer (in Nederland) ontfermen en ons ook genadig zijn." Hy noem ook die naam van Da Costa "de held van de Reveil in Nederland" wie se eerste geskrif gehandel het oor 'n opwekking tot gebed vir die Heilige Gees. "En wat was die man duizenden tot zegen geweest! Ook voor de waardige Prof.Cachet!" (:18). Ook teenoor ds.S.J.du Toit voeg ds.Bosman woorde van hoë agting toe: "...ik heb geen groter

Reveil prediker gehoord dan hij geweest is gedurende de eerste jaren van zijn evangeliebediening. En nocht hij, nocht ds.v.d. Lingen was een methodist." (:18). Hierna waarsku hy ernstig: "Men houde toch op om over deze heilige dingen lichtvaardig, afkeurend, ja zelfs spottend te spreken (:18).

'n Ander outoriteit in gereformeerde kringe, dr.Bavinck, word ook na verwys wat gesê het: "dat revivals, ondanks vele excessen, het godsdienstig leven in breede kringen weer gewerkt en bevestigd heeft, en niet zulden rijke vruchten dragen" (Bosman 1912:18) Hierop volg ds.Bosman met 'n sug: "Och, dat Gods Geest over de Kristelike Kerk vaardig wierde! Dit is het enig geneesmiddel voor al onze geestelike kwalen! Waar de Geest des Heeren is, daar is 'Vrijheid en Leven!'"

Nog iets wat vir die Calviniste 'n teer saak is, is die onmiddellike bekerings. Ds. Bosman betrek dr.J.D.du Toit (wie se proefskrif gehandel het oor Metodisme) wat skryf dat bekering uit drie sake bestaan, naamlik dat dit 'n mens iets spesifieks moet ondervind; na 'n definitiewe oomblik moet kan verwys en 'n openlike verklaring daaromtrent doen. Hierop is Bosman se reaksie: "Maar waarom noemt hij zulk ook bekering methodisties? Is zij ook niet bijbels, apostolies, gereformeerd?" Eigen bekeringsgeschiedenis mag wel niet als model aan anderen voorgehouden; doch hoe men Gods leven in eigen ziel kan ontvangen zonder iets spesifieks te ondervinden - de een meer en de ander minder, maar dan toch altijd een ondervinding -is mij altans niet duidelik. Het is wel geen 'sine qua non' dat men weten moet, wanneer men tot bekering komt- Tim. moet wees wist het niet - doch dat men van het felt zelve - dat grote keerpunt in eens mensen leven - overtuigd moet zijn, kan niet anders dan eeuwig waar wezen" (Bosman 1912:18).

Mense soos Johannes, Augustinus, Van Zinzendorf en Wesley kon na definitiewe oomblikke van hulle bekering verwys. Ook skryf ds.S.J.du Toit "een allerroerendste beschrijving" (op pp.232-234 van zijn Huiskerk) wat plaasgevind het agter sy ouerhuis langs 'n sloot by 'n boomstam. "Welk een onvergetelik moment, toen er ook in zijn ziel iets spesifieks plaats vond! En hij was geen methodist, net zo min als Augustinus of Johannes, of Luther....en ds.v.d.Lingen....en is het dan methodisties en ook niet Bijbels om te gaan vertellen welke grote dingen God aan ons gedaan heeft?" (Bosman 1912:18).

Ds.Bosman het verder ook 'n probleem met die beswaar wat gemaak word oor die wen van siele. Hy vra of die predikant dan nie 'n "zielzorger" is nie en wat van die Skrif wat sê dat "Hy wat siele win is wys"? "Waar is die brandende hartstocht, dat smachtend verlangen? Hoe heeft Paulus niet gearbeid, gezwoged, gebeden om de Galaten te baren? Hoe bedroevend weinig wordt er van zielzorg gesproken in de 17 vragen die, volgens de professor, gedaan moeten worden bij huisbesoek? (Bosman 1912:19).

Ds.Bosman (1912:19) se versugting is dat ons moet wag in Jersusalem totdat ons met die krag van die Heilige Gees bekragtig is om, soos die apostels gedoen het, te preek, sodat "10-talle, 100-talle en selfs 1 000-talle" tot bekering mag kom. Hy besef dat dit nie ahang van die prediker se geleerdheid, welsprekendheid of gereformeedheid nie, maar soos Paulus dit stel: "Want ons evangelie het tot julle gekom nie in woord alleen nie, maar ook in krag en in die Heilige Gees en in volle versekerdheid."

"Doch juist zulke krachtige, geest-driftvolle, opwekkende, schokkende predikasies wil dr. du Toit niet. Het moet alles op een stapje gaan. Het mag nooit gezegd worden: "zij zijn vol zoete wijns", want dit is aalweer methodisties! Maar welke boetpredikers waren A. Brakel, en Smytegelt en Mel, en de gebroeders Erskine van Schotland, welker werken vertaald en zo vel gelezen werden in Nederland en de vele Nonconformisten van wie dr. K. verklaart dat "hun invloed op onze strikt gereformeerde kringen van meet af zeer sterk geweest is, iets wat vooral daaraan te wijten is dat men in Engeland en Schotland meer dan ten onzent het prakties terrein bestudeerde en in populaire stijl schreef" (Bosman 1912:19).

Hy vra of daar dan geen boetpredikers onder die profete was nie; wat van Johannes die Doper en Jesus? Staan daar dan nie: "Dwing hulle om in te kom" nie? "Wel geen dwang door geweld, maar dan toch zeker dwang ener brandende liefde die uitnodigt, uitlokt, beweegt, overreedt, aanhoudt en meeslept; 'met alle bidding en smeking, biddende ten alle tijde in de Geest, en tot hetzelfde wakende met alle gedurigheid en smeking voor al de heiligen'. En hoe dan met die opgewekte, bezielende; schokkende Hagepreken in de eerste tijden der Reformasie, zowel als in de dagen der afscheiding en der Doleantie in Nederland? En de voorgangers waren toch zeker niet methodisten!" (Bosman 1912:20).

Weer eens word dr. Kuyper bygetrek wat sê dat "de tederer en bewegeliker snaren van het menselik gemoed tans te weinig betokkeld worden." Bosman (1912:20) voeg by: "De taal des geloofs, de bezieling der liefde, de warmte der emotie mogen niet ontbreken. Ja zeker, er moet vuur in onze prediking zijn. Alleen de zelf geroerd is kan anderen roeren. Ons woord moet bezielend te kunne weken. Het woord Gods moet tot onze eige zielen spreken. Het moet onszelven beschamen, vertroosten, vernederen, verheffen, opwekken - doch juist die opwekking wil de Geref. niet. 't Is methodisties!" Weer eens wil hy weet of ds. Van der Lingen Methodisties was toe hy geesdriftig deelgeneem het aan die bidure en spesiale dienste tydens die opwekking in 1861.

Hy sluit hierdie onderwerp oor Metodisme af met die Skrifwoord wat sê dat die letter doodmaak, maar die Gees maak lewend (Bosman 1912:20).

Uit 'n ander bron van ds. Bosman "*Een Terugblik op Kerkelijke en Godsdienstige Toestande in de Transvaal*" kom 'n vraag aan ds. J. D. du Toit en ander Gereformeerde en Hervormde predikante voor. Hy vra of hulle sal ophou "om met ons fout te vinden als Kaapsch, ongereformeed, methodisties, kolonianers, enz." (Bosman 1923:109,110). Hy verwys na 'n berig waarin "dr. du T" negatiewe uitlatings maak oor die opwekkings van 1860 en die bidstonde, spesiale evangelieprediking en konferensies ter verdieping van die geestelike lewe afmaak as "versteende korst". Bosman vra dan die vraag of die bidstonde dan so onbybels is. Ook hier verwys hy na die reeds aangehaalde opmerking van dr. A. Kuyper se *E. Voto* (Deel IV, p.405): "...als het gemeenschappelijk gebed nagelaten wordt, ook het eenzaam gebed verstomde....Bidstonden, of uren des gebeds zijn ongetwijfeld zeer aan te bevelen."

Ds. Bosman was geensins onverskillig ten opsigte van samewerking met ander gereformeerde kerkgenootskappe nie. Hy doen 'n beroep op die kerke dat onderlinge verskille uit die weg geruim moet word en dat gestreef moet word na samewerking. As predikant van die N.H of G..Kerk meen hy dat die twee susterskerke te veel onder Nederlandse invloed is. Hy koester die ideaal dat dit wonderlik sou wees

as die drie kerke verenig kon word onder een naam. Dit is dus duidelik dat die vrees vir die invloed van Metodisme in gereformeerde kringe die besef laat ontstaan dat die ideaal van kerklike eenheid nie maklik verwesenlik sal kan word nie.

Bosman (1923:115) betrek ook 'n artikel in die "Hervormer" deur ds. Van Belkum wat lui dat aspekte soos "gevoels teologie" en "methodistiese praktijken" van die oorsake kan wees waarom eenheid tussen veral die twee kerke nie moontlik is nie). Ds. Van Belkum beskou "de methodistiese instellingen der Wesleyanen, zooals speciale opwekkingsdiensten en methodistiese gebruike" as van die vernaamste hindernisse vir kerklike vereniging. Hy sien dit as gevoelsteologie wat die bekering van siele vooropstel en nie die eer van God nie. Hieroor spreek ds. Bosman sy verbasing uit en vra of elke evangeliedienaar, ook die Hervormers, nie die sieleheil van mense op die hart dra nie (:117).

Dat ds. Bosman hierdie aspek oor die Metodisme baie ernstig opgeneem het, spreek ook uit die feit dat 'n reeks artikels in *Die Kerkbode* verskyn het onder die opskrif "Ontboezemingen". (Vanaf die uitgawe van 23 September 1931 tot 30 Desember 1931 is hierdie betrokke onderwerp behandel).

7.2 Twee rigtings van Calvinisme - "Bekommerd"-korrespondensie

Net so fel as wat die aanslag teen Metodisme in die Ned. Geref. Kerk was, so het beswaarde Evangeliesgesinde predikante met tye te velde getrek teen die geweldige toename van 'n oorbeklemtoning van Calvinisme. Daar was 'n openlike verdeeldheid onder predikante wat verskillende teologiese strominge tot gevolg gehad het. De Gruchy in Hofmeyr (1990:144) onderskei tussen die drie "models of churchmanship" in die Ned. Geref. Kerk, naamlik die tradisie van Andrew Murray (sending-georiënteerde en piëtistiese Evangelies-gesindes), die tradisie van Abraham Kuyper (Calvinisme as 'n lewenstyl) en diegene wat meer onlangs beïnvloed is deur die neo-Calvinisme van teoloë soos Karl Barth, Hendrik Kraemer en G.C. Berkouwer. In die breë gesien, onderskei ons hier net tussen die Evangelies-gesindes en neo-Calviniste of Kuyperiaanse teologie.

Een persoon wat, soos sy skuilnaam lui "bekommerd" was oor die sterk neiging onder predikante na die neo-Calvinistiese denkrigting van Kuyper, het in 1936 'n reeks artikels geskryf met die titel: "*Christus die Deur- Die Twee Rigtings van Calvinisme*". Hierdie reeks artikels wat aanvanklik in *Die Kerkbode* verskyn het, is in 1936 in pamfletvorm uitgegee.

In hierdie reeks spreek "Bekommerd" hom uit oor die klemverskuiwing onder predikante na die meer ortodoks-gereformeerde rigting. Hy verwys na die twee rigtings van Calvinisme wat 'n beliggaming het in die Gereformeerde Kerk asook in die Ned. Geref. Kerk, met elk 'n eie interpretasie daarvan. Volgens hom is daar geweldige magte aan die werk om die Ned. Geref. Kerk van sy eie karakteristieke kenmerke te beroof en al meer en meer Enkel-Gereformeerd te laat word. (Bekommerd 1936:2). Hy benadruk die evangeliese karakter van die Ned. Geref. Kerk wat gewis nie by die Gereformeerde Kerk te vinde is nie en voeg by dat hierdie streng Evangeliese gees die Ned. Geref. Kerk roemryk gemaak het, ook in die buiteland onder al die Evangelies-gesinde kerkgenootskappe, sodat die Kerk dikwels ook in die buiteland beskryf word as die "mees Evangeliese Kerk in die wêreld" (:3).

Volgens hom word die saak van die wedergeboorte hoog aangeskryf deur die Ned.Geref.Kerk, maar deur die Gereformeerde Kerk verwaarloos. Hy verwys na prof.J.Murray se katkisasieboek waarin die noodsaaklikheid van wedergeboorte vir kerklidmaatskap benadruk word, asook heiligheid waarna elke wedergeborene moet strewe omdat die Christelike Kerk ook 'n heilige kerk is (Bekommerd 1936:8). In sy verweer spandeer hy baie aandag aan die verdediging van wedergeboorte en die noodsaaklikheid om na sondaars uit te reik. Hy doen 'n striemende aanval op die beskouing dat saligheid deur die doop verkry word.

In hierdie artikel noem die skrywer dikwels die naam van die Gereformeerde Kerk, maar bedoel daarmee ook die neiging van die streng gereformeerde predikante binne die Ned.Geref.Kerk. So haal hy een van hulle aan: "Dit is nie die roeping van die Kerk om die onbekeerdes tot bekering te roep nie. Die Kerk het nie nodig om uit sy pad te gaan om die verlore massas daarbuite in te bring nie..." (Bekommerd 1936:14).

Selfs die aanval van die Gereformeerdes op spesiale evangelieprediking kom ook in gedrang. Hy maak die skokkende opmerking dat "Iemand wat 'n baie hoë pos *in* ons Kerk beklee, maar *van* die Ger.Kerk is, het van die dienste van ds.Fletcher gesprek as 'Methodistiese gemors!'" (Bekommerd 1936:22).

Oor die prediking stel "Bekommerd" dit soos volg: "Die soort van prediking wat vir 'n driekwart eeu gangbaar was in ons Kerk en in nagenoeg alle Evangeliese Kerke en wat God in Sy genade gebruik het om duisende en tienduisende siele uit die duisternis tot Sy wonderbare lig te trek, verskil hemelsbreed van die soort van prediking wat nou deur die Neo-Kalviniste aangeprys en beoefen en aan ons opgedring word. Mag God ons dierbare kerk daarvoor bewaar." Hierna verwys hy na verskeie binne- en buitelandse predikante met die opmerking: "Onder hulle is vol-bloed Calviniste (nie neo-Kalviniste nie!) en andere wat nie tot die Geref. Kerke behoort nie. Hulle verteenwoordig almal die suiwer Evangeliese rigting wat ook die rigting in ons Kerk was vir 'n driekwart eeu" (Bekommerd 1936:32).

Ten slotte teken hy die volgende beswaar aan: "Wat sal ons alles moet opgee as die Neo-Kalviniste of Kuyperisme die oorhand behaal?...Ons sal moet opgee - die soort prediking wat ons vandag ken; ons Bidure; die Sondagskool; ons Spesiale prediking; ons Sendingywer; die Vroue en Manne Sendingbond; die Mede-Sending Arbeidsters en Kinderkrans; die Strewers Vereniging en die Studente Vereniging....Al hierdie dinge moet gaan, WANT HULLE IS MOS ONKALVINISTIES!" (:46).

7.2.1 Reaksie op "Bekommerd" se aantygings

Dr.J.H.Eybers (*Die Kerkbode* 20 November 1935:998) wil meer duidelikheid hê oor wat "Bekommerd" presies bedoel by die twee rigtings van Calvinisme, en verstrekk sy eie opsomming van die twee groepe: Die eerste rigting is dié wat die Heilige Skrif in sy interpretasie en toepassing daarvan in die praktiese, geestelike en kerklike lewe nie in alle opsigte tot sy reg laat kom nie. By die ander rigting kom 'n meer gesonde harmonisering van leer en lewe, gemeet aan die Skrif, voor. 'n Voorbeeld van die eersgenoemde rigting meen hy, is tiperend van die "Enkel"-Gereformeerde Kerk, terwyl laasgenoemde in die Nederduits Gereformeerde Kerk gestalte vind. Dit wil dan, na sy oordeel, beteken dat die leer in die

Geref.Kerk nie in alle opsigte reg verklaar en suiwer toegepas word nie (*Die Kerkbode* 20 November 1935:998).

Eybers verwys na die volgende aanhaling van ds.Krige (wat ook op "Bekommerd" se skrywe gereageer het) : "Niemand kan die Enkel-Geref.Kerk beskuldig aangaande die leer nie. Hulle is stip ortodoks en print hulle lede dit ernstig op die harte by die openbare belydenis van hulle geloof" (Aangehaal in *Die Kerkbode* 20 November 1935:998). Hierop reageer Eybers baie ferm en lei dan af dat ds.Krige se beskouing een van die volgende twee betekenis kan inhou:

"...óf dat daar nie twee rigtings in die Calvinisme in Suid-Afrika bestaan nie, óf dat daar wel twee bestaan, maar dat dié wat in die "Enkel"-Geref. Kerk gehuldig word, in ieder geval 'n onaantasbare is. Laasgenoemde beskouing is seker dié wat sal aangetref word ten minste by 'n gedeelte van die predikante en lede van die "Enkel"-Geref.Kerk. Maar dat dit die opvatting kan wees wat Ds.Krige of enige ander goedingeligde predikant van ons Kerk oor die saak onder bespreking daarop na hou, kan ek nouliks glo" (:998).

Dr.Eybers laat "Bekommerd" eers met rus en val die aanhaling van ds.Krige aan, veral oor die gebruik van sy woordkeuse van "stip ortodoks". Oor die woordjie "stip" sê hy onder andere dat dit 'n goeie hoedanigheid is om nougeset te wees in die leer van jou kerk "mits dit nie 'n mens se enigste hartstog word nie, sodat jy nie ook tegelyk 'n oor het vir *al* die hemelse stemme, waarmee God tot die hart van Sy volk wil spreek nie..." (*Die Kerkbode* 20 November 1935:998).

Oor die woord "ortodoks" laat Eybers hom soos volg uit:

"Miskien weet ons almal van mense wat vuur en vlam is oor die ortodoksie en tog geheel onskriftuurlike beskouings daarop nahou aangaande groot lewensvraagstukke van die Koninkryk van die Saligmaker, soos bv. die sendingsaak, die weg van saligheid, die regmatigheid en gepastheid van 'n oproep tot bekering van die hart tot God vir gedoopte lede van die Kerk en selfs ook vir belydende lede, wanneer dit nl. uit hulle werke blyk dat hulle lewe hulle belydenis loënstraf. Om hierdie redes, meen ek, moet 'n mens baie versigtig wees hoe jy aangaan met woorde soos "Stip ortodoks!" (:998).

In 'n opvolguitgawe van *Die Kerkbode* gaan Eybers voort met sy kritiek teen Krige en blyk dit asof hy meer begrip vir "Bekommerd" het. Hy beveel aan dat die Ned.Geref.Kerk op selfstandige lyne die gereformeerde leer verdedig, bewaar en ontwikkel "en dat ons in liefde vir ons broeders in die Afsgeike of "Enkel"-Geref.Kerk toon al die punte waarin ons oortuig is dat hulle toepassing van die Gereformeerde leer noodwendig tot verarmoeding van die erfdeel van die Heer in die Kerk sal lei....En ek dink, hier lê die grondmotief vir die ambisies wat "Bekommerd" koester. Dit spruit m.i. uit 'n meer suiwere goed, ingeligte en sielsherderlike vërsiende aandrang as wat sommige van sy respondente in *Die Kerkbode* skyn te vermoed....Maar sy artikels verdien m.i. oor die algemeen ons ernstige aandag. Hulle getuig van ervaring en insig en ook van 'n goeie mate van eerstehandse kennis" (*Die Kerkbode* 11 Desember 1935:1163).

Vanuit die Gereformeerde Kerk verwys die redakteur van *Die Kerkblad* ook na die "Bekommerd"-korrespondensie en spreek sy misnoë uit oor die verdeeldheid in gereformeerde geledere. "Waarom is die gebed van Christus om eenheid nog nie in Suid-Afrika vervul nie? Waarom lewe ons kerklik gedeeld, terwyl ons tog daarop aanspraak maak dat ons seuns is van die Reformasie? (Aangehaal in *Die*

Kerkbode 18 Desember 1935:1212). Hy sê dat dit meer is as die Gesangekwessie wat die verdeeldheid veroorsaak.

Eenaardig genoeg spreek hy tog sy waardering uit vir die kritiek wat "Bekommerd" lewer. "Al spreek ook daaruit 'n totale onwil om te reformeer en die kerklike gedeeldheid tot 'n end te bring; al word die stukke ook gekenmerk deur algehele berusting in 'n eenmaal-gegewe kerklike instituut met al sy foute; al spreek daaruit ook die poging om teen die Geref. Kerk verdagmaking te saai - tog probeer die genoemde skrywer om rekenskap te gee van wat ons kerklik uitmekaar hou in Suid-Afrika. En daarom kan ek daardie stukke ook waardeer" (*Die Kerkbode* 18 Desember 1935:1212).

In "*Koers in die Krisis*", vol.1, pen dr.P.J.S.de Klerk 'n artikel neer met die opskrif "Calvinisme en Sending". Moodie (1975:64) se kommentaar daarop is dat "Bekommerd" gelyk het, want hierdie artikel bevestig die akkuraatheid van "Bekommerd" se aanval. Hy skryf: "The mission of the church was not to save souls for its own sake, said de Klerk, but rather because this was one way to serve God." Moodie sê dat die bydraes van "*Koers in die Krisis*" nie sou ontken dat hulle drasties met "Bekommerd" verskil nie. "They would have insisted, however, that his position was not an alternative Calvinist one...For, like Kuyper, these Afrikaans neo-calvinists believed that Calvinism was more than simple evangelism" (:64). In 'n verdere verwysing na De Klerk, sê Moodie (1975:68): "In a very real sense, *Bekommerd* as a Murray man, and De Klerk, as a Kuyperian, were talking past each other because they started from fundamentally different metaphysical presuppositions."

(De Klerk, wat nie betrokke wou raak by die "Bekommerd" diskussie nie, het in *Die Kerkbode* (29 Januarie 1936:229) gereageer op ds.G.D.du Toit se versoek rakende die feit dat Calviniste nie so iets as Pinksterbidure en opwekkingsdienste ken nie. Hy versoek "Bekommerd" om op sy skrywe te reageer.)

Intussen gaan die woordstryd rondom "Bekommerd" se korrespondensie oor die twee rigtings van Calvinisme in die Ned.Geref.Kerk voort. Mnr.L.A.du Pisani van Kaapstad spreek sy waardering uit vir die bydrae van "Bekommerd". Veral die gedeelte oor die prediking het vir hom baie beteken. Hy is dankbaar teenoor sy Kerk wat nog altyd 'n suiwer Evangelie verkondig, omdat daar sondaars is wat gered moet word (*Die Kerkbode* 29 Januarie 1936:227).

Hy noem 'n insident as voorbeeld wat bewys hoe daar in die Ned.Geref.Kerk lede is wat aan "verdoppering" is. Dit gaan oor 'n poging wat hy wou aanwend om 'n straatdiens te hou, waarop die reaksie van 'n persoon was dat mense wat hemel toe gaan, buitendien uitverkies is en daarom noodsaak dit geen ekstra pogings om dit te bewerk nie. Du Pisani laat nie op hom wag nie en antwoord: "Wel as dit die standpunt van die Enkel-Gereformeerdes is, waarom dan kerke, waarom die woord van die Here lees en gehoorsaam, want jy sal tog in die hemel kom, of jy dit doen of nie, as jy uitverkies is" (:227). Hy versoek die Kerk om voort te gaan met die suiwer evangelieprediking wat sondaars tot 'n besluit sal bring om Jesus as hulle persoonlike Verlosser te kies.

S.J.Latsky van Stellenbosch sê dat dit goed is om 'n Calvinis te wees, maar dit is nie nodig om Metodisme as uit die bose te beskou nie. Die verskil tussen die twee strominge word verduidelik en

afgesluit met die woorde wat ook deur Koornhof gebruik is: "Na my *geloof* wil ek graag 'n Calvinis wees, maar na my *lewenswandel* en *prediking* sou dit my 'n eer wees om 'n Metodis genoem te word" (*Die Kerkbode* 29 Januarie 1936).

Een van die gesiene teoloë, dr.B.B.Keet het in "*Die Soeklig*" 'n besadigde bydrae tot die betrokke korrespondensie gelewer. Op versoek is hierdie artikel ook in *Die Kerkbode* opgeneem.

Keet gee 'n baie nugtere uiteensetting van hierdie "partyskappe" wat bestaan en beweer dat partyskappe in die Christelike Kerk altyd valse toestande skep en maak dit vir die partygenoot onmoontlik om sy Christelike geloof in beoefening te bring. "Ons moes b.v. in die laaste tyd die allervreemdste verskynsel belewe dat christene hulle vererg as iemand in diepe sielsbewoënheid sy skuld voor God bely - dit was natuurlik nie tot voordeel van die party nie! En dan die valse waarde wat geheg word aan sogenaamde beginselvastheid (wat miskien niks anders as koppigheid is nie) terwyl 'n daad soos hierbo vermeld, wat tog seker van die rykste genade getuig, veroordeel word as iets uit die bose" (*Die Kerkbode* 12 Februarie 1936:311).

Keet gee erkenning aan die onderskeiding (nie skeiding nie) wat in die partyskappe voorkom. "In grond van die saak is dit dieselfde onderskeiding wat van die vroegste tye onder gereformeerdes gevind is en wat sy dogmatiese uitdrukking gevind het in die supra- en infralapsariese beskouing oor die leer van die uitverkiesing" (*Die Kerkbode* 12 Februarie 1936:311). Eweneens is die twee strominge wat ter sprake is, 'n gegewe feit wat nie weggeredeneer kan word nie en wat maklik tot ongewenste uiterstes aanleiding kan gee.

Vir Keet (*Die Kerkbode* 12 Februarie 1936:311) bestaan die kuns daarin om die regte verhouding te bewaar, en hierin, glo hy, het die Ned.Geref.Kerk in die verlede, ten spyte van veel swakheid, geslaag. Hy sê 'n kenmerkende eienskap van die Kerk se arbeid was altyd die evangeliese rigting, d.w.s. die arbeid aan siele in die kerklike gemeenskap, met inagneming van die verbondsgedagte, om hulle tot geloof in Christus te beweeg en om hulle Christelike lewe te verryk en te verdiep en daarmee saam die voortplanting van die evangelie na buite deur sendingarbeid onder die heidene. "Ons hoef net die name van die Murrays, die Hofmeyrs en die Albertyns te noem, manne wat hul stempel op die prediking en arbeid van die Kerk gedruk het. Hulle het sielserns gemaak met die apostoliese woord: werk julle saligheid uit met vrees en bewing. En tog het hulle die tweede gedeelte van daardie vermaning nie vergeet nie: want dit is God wat in julle werk om te wil sowel as om te werk na sy welbehag" (:311).

Oor die beskuldigings van Metodisme maak Keet (:312) die stelling dat dit ongeoorloof is om nou hierdie sterk beklemtoning van die evangeliese taak as "Methodisties" te bestempel. Net so is die liefde vir siele en die begeerte na verdieping van die geestelike lewe, die hou van konferensies en spesiale evangelieprediking allermins Methodisties. "Ek wil glad nie ontken dat die Metodisme sy invloed op die Ned.Geref.Kerk gehad het nie; ook nie dat die metodes wat aangewend word soms bedenklik kan wees nie; maar die vraag kan wel gedoen word: Is daar dan niks goeds in Metodisme nie? Het daar van die

magtige beweging dan nie ryke seën gevloei vir die wêreld nie? Kan ons nie van die Metodisme iets leer nie?" (*Die Kerkbode* 12 Februarie 1936:312).

Keet verwys na sy leermeester, prof.Bavinck, wat gesê het dat die Metodisme ook vir die Gereformeerde Kerke in Holland iets te sê het. Hy spreek sy vrees uit dat die Kerk al hoe meer die toestand nader van: "Gee 'n hond 'n slegte naam en hang hom dan op". "So sluit ons onself af van elke boodskap wat die Here ons langs die weg van ander beweginge wil gee; so bou ons 'n eiegeregtigheid op wat verfoeilik is. En dit is net so waar van die een kant as van die ander; dit geld nie alleen die veroordeling van alles wat "Metodisties" of "Oxford-Groep" is nie, maar ook van alles wat "Doppers" is" (:312).

Dr.Keet sluit hierdie uiters gebalanseerde artikel af met die opmerking dat die twee rigtings nie noodwendig antities teenoor mekaar staan in die Ned.Geref.Kerk nie. Deur vervul te wees met liefde tot God en liefde tot die broeders kan verdraagsaamheid teenoor mekaar en onderlinge verryking tot gevolg hê. "Wat die een ontbreek, kan die ander gee; wat die een minder van het, kan die ander aanvul" (:312).

Die artikel van Keet het die een sy van die saak beklemtoon, daarom is 'n versoek gerig dat 'n artikel van prof.D.G.Malan uit *Die Gereformeerde Vaandel* ook in *Die Kerkbode* geplaas sal word om die balans in ewewig te bring. (Die betrokke artikel het in *Die Gereformeerde Vaandel* van Februarie 1936 (Deel IV no.5) pp.34-36 verskyn. Aanhalings wat volg, word uit *Die Kerkbode* geneem.)

Malan spaar nie sy woorde om 'n hewige aanval te loods op die "ontboeseminge" van "Bekommerd" nie. Hy sê dat die hele tirade nie veel om die lyf het nie en dat "Bekommerd" wat beweer dat hy self 'n Calvinis is, se stukke oorfloedige bewys lewer "dat hy baie gebrekkig op die hoogte is, beide wat die grondbeginsels van die Calvinisme betref, en wat sy nuwere ontwikkelinge in ons dae aangaan....Sy eie teologie skyn ietwat verroes te wees....Hy maak hom skuldig aan enige ernstige wanvoorstelling van die gereformeerde opvatting en standpunt..." (*Die Kerkbode* 11 Maart 1936:499)

Hy gaan "Bekommerd" teë oor onder andere die valse teenstelling wat hy maak tussen die Evangeliese en Calvinistiese rigtings en die verkeerde bewering dat die Gereformeerdes leer dat die doop wedergeboorte teweegbring (*Die Kerkbode* 11 Maart 1936:499). Malan, wat baie beskermend teenoor die Gereformeerde Kerk optree, beskuldig "Bekommerd" van slegte smaak en slegte taktiek. Hy verbaas hom dat mense soos "Bekommerd" nie aandag gee aan samewerking tussen die Ned.Geref.Kerk en die Enkel Gereformeerde Kerk nie, maar eerder simpatie betoon jeens die A.E.B. en Oxford-Groep. Hy sê dat die benaminge soos "Neo-Kalviniste", "Hiper-Kalviniste", "Verdopperdes" of "Kuyperiane" slegs agterdog wek. Hy verdedig die Calvinisme deur die aandag daarop te vestig dat hulle grondwaarhede gebaseer is op die Belydenisskrifte en die Woord van God "en met name op die leer van die Apostel Paulus". Daar steek geen waarheid in dat hulle Calvin verhef ten koste van Christus nie (:500).

Hy verbaas hom verder dat "Bekommerd" en sy medestanders nie 'n woord gerep het ten tye van die bedreiging deur die Modernisme nie. Hy voel dat hulle eerder bekommerd moet wees oor die skromelike onkunde van baie lidmate ten opsigte van die groot grondwaarhede van die Skrif, en in

besonder die Gereformeerde Belydenis. 'n Geskoolde in die Skrif en in die Belydenisskrifte sal, volgens hom, 'n verweermiddel wees teen die opkomende gety van Modernisme en Sektarisme en wêreldse onverskilligheid.

Malan (*Die Kerkbode* 11 Maart 1936:500) se beswaardheid gaan verder oor die stelling van leer teenoor lewe, terwyl hy van mening is dat 'n gesonde kragtige lewe voortspruit uit 'n suiwere leer. Hy gee toe dat 'n herlewing in die kerk nodig is, maar dat dit slegs moet geskied deur die werkinge van God en nie deur enige menslike middele nie. Herlewing sal slegs plaasvind wanneer die Christelike Kerk weer terugkeer tot die heelhartige aanvaarding van die Skrif as die geïnspireerde Woord van God en die blymoedige erkenning van Christus se absolute gesag (:501).

Hy is egter baie dankbaar dat, te midde van die verontrustende tye, "die helderste ligstrale juis die merkwaardige oplewing van die Calvinisme in so baie lande van die wêreld en ook in ons eie vaderland" is. Daardeur skep hy moed vir die toekoms ten spyte van "Bekommerd" se "donkere ontboeseminge" (*Die Kerkbode* 11 Maart 1936:501).

Ds.C.W.Retief het ook tot die "Bekommerd"-debat toegetree en voel ook dat die oorbeklemtoning van die een rigting, ten koste van die ander, 'n nadelige uitwerking kan hê. "As ons die evangeliese rigting te veel beklem en die leerstellige verwaarloos of te min op die voorgrond bring, bereik ons ons doel nie, en omgekeerd, word die leerstellige, die meer verstandelike, ten koste van die evangeliese waarhede te veel beklem, dan verval die mens maklik in dorre dogmatisme, want die mens is nie net verstand nie" (*Die Kerkbode* 12 Februarie 1936:320).

Retief het dit teen die oorbeklemtoning van die menslike. Te veel nadruk op die bloot evangeliese sy van die waarhede plaas noodwendig te veel nadruk op die menslike in die godsdiens (*Die Kerkbode* 11 Maart 1936:320). Hy waak veral teen 'n gevoelsgodsdiens wat maklik kan posvat deur die evangeliese rigting.

'n Vreemde vergelyking wat Retief in hierdie verband tref is dié tussen Luther en Calvyn. Vir Luther was die vraag: "Hoe word ons salig?", terwyl Calvyn weer gevra het: "Wie maak ons salig?" "Luther het die verlossing van die menslike kant gesien, en Calvyn het dit van die goddelike sy beskou" (*Die Kerkbode* 11 Maart 1936:320). Retief konstateer dat Luther by verskeie Roomse tradisies vasgesteek het, terwyl Calvyn totaal daarmee gebreek het. "Maar hier het ons ook met twee rigtinge te doen, nl. die meer evangeliese en die meer leerstellige" (:320). Dit gee die idee asof Retief impliseer dat die evangeliese rigting Roomse verbintenisse het.

Ds.Retief verwys verder na die nadruk wat die laaste jare geplaas is op spesiale evangelie-prediking met bekering as hooftoon van die dienste. Hy sê dat tydens dienste 'n besliste invloed uitgeoefen word op die gevoel van die gehoor. Kinders en jongmense begin soms op die vloer van die gebou rondkruip onder die invloed van 'n soort beswyming (*Die Kerkbode* 11 Maart 1936:320). Hy verwys verder na die spesiale dienste waar die gemeente spesiaal opgeroep word en spesiale predikers word gekry. Dit bring 'n opflikkering in die gemeente wat later weer afkoel. Die plaaslike predikant kom onder die indruk dat

hy minderwaardig is en die gereelde bediening van die Woord is nie meer goed genoeg nie. Die gemeente wil gedurig vergas word op konferensies.

Hierdie verskil in die twee rigtings waarna Retief verwys, kom ook sterk onder die soeklig by die Gereformeerde Kerk, wanneer die redakteur van *Die Kerkblad* 'n verdere stuiwer in die armbeurs werp. Vir hom is daar 'n besliste verskil in benadering ten opsigte van die doel van die prediking. Hy sê "Bekommerd" gaan uit van die standpunt dat die Kerk van Christus die "saailand" is waarop onkruid en koring saam moet groei. Hy is oortuig dat hierdie beskouing in stryd is met die eksegeese van Christus self wat die wêreld as die saailand beskou en nie die Kerk nie. "Maar as 'n mens eenmaal uitgaan van die gedagte dat die Kerk 'saailand' is, is jy ook verplig om jou kerkpraktyk in te rig in ooreenstemming met jou 'saailand'-teorie. Hierdie prediking moet noodwendig prediking en tug ten kwade influenseer [sic]. Want is die Kerk werklik 'saailand', waarop onkruid en koring saam langs mekaar moet groei, dan, dit spreek vanself, sal jou prediking die sogenaamde 'Evangeliese' karakter vertoon, en sal jou Kerk gekenmerk word deur gebrek aan tug" (Aangehaal in *Die Kerkbode* 19 Februarie 1936:357).

Die rede waarom die Gereformeerde Kerk en die Ned.Geref.Kerk nog nie kon verenig nie, word deur die redakteur van *Die Kerkblad* o.a. toegeskryf aan "die sogenaamde 'Evangeliese' rigting" in die Ned.Geref.Kerk wat tot onlangs toonaangewend was en sy heillose invloed sterk op die prediking en tug in die Ned.Geref.Kerk laat geld het. "Waar die 'saailand'-teorie oorheers, moet jy 'n Kerk kry wat in sy prediking Remonstrats is, in sy diens Metodisties en in sy tug slap. Dit is geen wonder dat die sogenaamde 'Evangeliese' rigting die pleit gevoer het en nog voer vir verdraagsaamheid ten opsigte van verskillende rigtings van leer in die Kerk, d.w.s. van tugtelosheid op die terrein van die leer" (Aangehaal in *Die Kerkbode* 19 Februarie 1936:358).

Hy brei uit deur te verwys na 'Bekommerd' wat so geweldig protesteer teen die "verdoppering" van die Ned.Geref.Kerk en miskenning van sy "evangeliese" rigting en noem dat dit maar die logiese gevolg is van sy onskriftuurlike kerkbegrip. Hy vervolg deur te beweer dat 'n werklike verskil tussen die Gereformeerde en die "Evangeliese rigtings" hierin bestaan dat die "Evangeliese rigting" vir die Kerk heil verwag langs die weg van opwekkings deur spesiale evangelieprediking, terwyl die Gereformeerdes alleen vir die Kerk van Christus heil sien in "reformasie", dit wil sê "in die weg waarin die gelowiges self, as mondige lidmate van Christus en burgers van die hemelse *Politeuma*, die Kerk institueer en reformeer na die bevel van die hemelse residensie" (Aangehaal in *Die Kerkbode* 19 Februarie 1936:358).

Die Redakteur van *Die Kerkbode* tree verdedigend op en meen dat "Bekommerd" nie die Gereformeerde Kerk enige onreg aangedoen het nie. Hy sê dat daar in die Geref.Kerk meningsverskil is en verwys na 'n reeks artikels wat op daardie tydstip in *De Wachter*, die semi-offisiële orgaan van die Geref.Kerk in Holland, verskyn het. Daardeur skyn dit asof die redakteur van die Hollandse blad nie saamstem met die beskouing van *Die Kerkblad* nie (*Die Kerkbode* 19 Februarie 1936:333).

Onder die skuilnaam M.D.V., spreek 'n leser sy waardering uit teenoor "Bekommerd" vir die belangrike saak wat hy aangeroei het. Hy sê dat dit 'n jaar of wat tevore was wat hy verneem het "dat daar vanuit

sekere kwartiere doelbewus gewerk word om ons Kerk na die kant van die Enkel Gereformeerdes te stuur" (*Die Kerkbode* 11 Maart 1936:517). Hy noem die naam van prof. Müller wat by meer as een geleentheid sy studente gewaarsku het "dat ons Kerk in die toekoms sou moet waak teen twee rigtinge, dié van die Fundamentaliste en dié na die kant van die Enkel-Gereformeerdes. Hy het 'n profetiese blik gehad!" (:517).

Wat opvallend is van die "Bekommerd"-korrespondensie, is dat verskeie korrespondente hulle nie bloot by die "Bekommerd"-aangeleentheid bepaal het nie, maar by wat ander korrespondente te sê gehad het. So was daar byvoorbeeld drie studente (van Kaapland, Bloemfontein en Potchefstroom) wat by die korrespondensie betrokke geraak het. "Derde Student" van Potchefstroom merk die volgende op: "Deurgaans is dit egter te betreur dat daar 'n grondtoon van persoonlikhede in die briewe van etlike skrywers aanwesig is; skerp skikskote word onderlangs geskiet, wat dikwels 'n haatdraende karakter het, en dit terwyl daar terselfdertyd seer liefvallig gepraat word oor die dierbaarheid van ons Kerk, en - ek huiwer om dit te sê, maar doen dit met heilige eerbied - terwyl ons die belange van onse Meester tog so op die hart dra" (*Die Kerkbode* 12 Februarie 1936:317).

7.3 *Methodistiese invloede op die Kerk in Suid-Afrika*

Net soos in die geval van die voorafgaande afdeling, bestaan daar ook veelvuldige verskille ten opsigte van die invloed wat Metodisme op die kerklike lewe in Suid-Afrika gehad het. Party glo dat die invloed 'n knou gegee het vir Calvinisme, terwyl andere weer van oortuiging is dat dit heilsaam was.

Prof.P.W.Buys (1975:38) stem saam met J.D.du Toit dat die Metodisme se invloed nie te versmaai is nie, maar wys daarop dat in Metodisme 'n verstrengeling van goed en kwaad te vinde is. Hy voer die Methodistiese invloede terug na die vorige eeu, onder andere na "Het Zuid-Afrikaansch Evangelisch Verbond" wat in 1842 in Kaapstad ontstaan het en ten doel gehad het die noue skakeling tussen verskillende kerkgenootskappe (:39). Volgens Buys (:41) het hierdie verwickelinge 'n negering vir die Gereformeerde Belydenisskrifte asook 'n a-konfessionalistiese gees tot gevolg gehad.

J.D.Vorster (1941:193) is ook bekommerd oor hierdie invloed en sê dat daar geywer word om die kerklike bewussyn te ondermyn, en om dogma en leer voor te stel as uit die bouse, en handhawing van leer as bewys van onchristelike liefdeloosheid. Volgens hom het hierdie uitwissing van grense en negering van dogmatiese verskille die mense se gevoel en liefde vir die eie en suiwere verstomp, en die hoofklem laat val op die 'lewe' en op die ervaring en gevoel en volgens hom is die grond vir die Metodisme voorberei.

Oor die gevolge van Metodisme in die praktyk, meen J.D.Vorster (1941:193) dat dit nie slegs gelei het tot leerverandering nie, maar tot die minagting van leerstellings. Die leer is ondergeskik aan die lewe gestel. "Die ou Calvinistiese vroomheid is gedeeltelik vervang deur die subjektief sterk gevoelsgekleurde asketiese vroomheid van die Metodis" (:193). Daarby voeg Buys dat dit 'n vervlakking van die godsdienstige lewe tot gevolg gehad het, omdat mense in 'n toenemende mate op geestelike ervarings gesteun het "en nie meer diep en vol en ryk uit die Skrif geleef het nie" (:83). Die miskennis van

leerverskille het oppervlakkigheid in die hand gewerk; Christene het rigtingloos begin word. "Revivals" moes telkens mense stimuleer en het die grond voorberei vir sektevorming. Selfs die kerklike tug is ondermyn :(83).

Die Metodisme het ook, volgens Buys (1975:84), skadelik ingewerk op die wyere gebied van die volkslewe. Godsdien is beperk tot die binnekamer en die kerk en die Christelike beginsel is uit die lewe geweer. "Dit het lynreg ingegaan teen die Calvinistiese beginsel van die eer van God op alle terreine wat ons volkslewe gevorm het en die gevolge kon nie uitbly nie..." Wat hieronder gely het was onder andere die skole en die staatslewe. Die Afrikaner is hokgeslaan met die gedagte dat die godsdien nie in die politiek gesleep mag word nie. Ook van die maatskaplike en geselligheidslewe is die Christelike beginsels deur die toedoen van Metodisme ontnem (:84).

Buys (1975:84) sê dat by al hierdie "skades" wat die Metodisme in Suid Afrika berokken het, het die Metodisme met sy oorbeklemtoning van bekering, die gevoel, die Heilige Gees en die gebed op sy beurt 'n oordrewe reaksie by Calviniste uitgelok, wat moontlik tot verarming van die Calviniste gelei het, wat jammer is. "Anti-Metodistiese, negatiewe gereformeerdeheid is net so onaanvaarbaar soos die Metodisme self" (:84).

Metodisme sien hy as 'n simptoom wat hom voordoen by 'n ernstige geestelike "vitamien-tekort in die sisteem van die kerk. Maar dit is met die Metodisme soos met 'n anti-biotiese middel: hy maak een saak reg maar hy krap tien ander om" (Buys: 1975:85).

Hy beweer verder dat Metodisme vir byna twee eeue lank getrag het om in die "ingesonke geestelike lewe van die grootste kerk in Suid-Afrika" 'n godsdienstige herlewing te bewerkstellig en in baie gevalle wel daarin geslaag het, maar 'n "hele sindroom van euwele verskynsels met hom saamgebring" het (Buys 1975:85). Daarteenoor is Calvinisme soveel anders, want dit besit 'n "diepgang, 'n gebalanseerdheid, 'n onversetlike krag, 'n stoerheid en wydheid van blik...waarby die Metodisme op sy beste maar baie bleek vertoon" (:84).

Buys (1975:85,6) vra ten slotte of die Afrikaanse kerke, wat hulleself op grond van hulle belydenisskrifte Gereformeerde noem, "revival" of reformasie verkies. Sal die kerk geneë wees met die verlossingsleer, sy verlossings- en opwekkingsveldtogte, sy ekstatische geesdrywery, veral rondom Pinkster, sy gebedsgenesing, sy "interkerklike" verenigingslewe wat "kerkverwoestend" werk, sy geestesklimaat wat gedurende die twintigste eeu verantwoordelik was vir die ontstaan van talle sektes en die verwaarlosing van die buitekerklike lewensterreine? Die kerk moet hierdie weg inslaan óf die weg van Calvinisme!

Teenoor Buys se negatiewe opmerkings, stel Hanekom (1951:260) dit weer dat die Metodistiese invloede in Suid-Afrika in 'n sekere opsig 'n stuwende krag was vir die liberalisme waar dit op indirekte wyse meegewerk het om die gereformeerde leer te ondermyn. Hy verduidelik dat die onderliggende verskille tussen liberalisme en Metodisme nie uit die oog verloor moet word nie, want in die kerklike lewe het die liberale rigting dikwels sterk opgetree teen Metodistiese leraars en die Metodistiese leer.

Vir Buys (1975:48,49) is dit 'n tragedie dat die Kerk in sy stryd teen die bedreiging van die liberalisme nie die nodige leertug toegepas het nie, maar sy hand na die Metodistiese Revivalisme as bondgenoot uitgesteek het. Ook volgens Vorster (1941:186) was die liberalisme en Metodisme die twee magtige geestesrigtings wat mekaar opgevolg het en hul skadelike werk onder beskerming van die Staat gedoen het, tot nadeel van Calvinisme. Hy wys ook op die nou verwantskappe tussen hierdie twee strominge (:187).

Dr.M.C.Kitshoff skryf 'n artikel⁷ in *Die Kerkbode* waarin hy sterk kapsie maak teen die uitsprake van Buys en sy medewerkers in die boek "*Revival of Reformasie - 'n Studie oor Metodisme*".

Kitshoff verkwalik die skrywers omdat hulle so swaar op Totius se studie geleun het in plaas daarvan om meer onlangse bronne te raadpleeg. Hy haal verskeie stellings aan wat aanvegbaar geword het. Wat die bydrae van byvoorbeeld die verskillende verenigings betref, vra hy of alles wat vir Metodisme aangesien word wel die "gruwel van verwoesting is". Hy glo dat die historiese verband tussen die Metodisme van Wesley en die sogenaamde "Metodisme" in die Ned.Geref.Kerk nog nie duidelik aangewys kon word nie. "En vóór dit nie gedoen is nie, sal dit onjuis wees om die "andersheid" van die N.G.Kerk as "Metodisme" te bestempel" (*Die Kerkbode* 30 Junie 1976:827). Hy beweer dat aksente en gebruike in die Ned.Geref.Kerk wat ooreenkomste vertoon met historiese Metodisme nie noodwendig in die Kerk as "Metodisme" gebrandmerk kan word nie.

Kitshoff (1976:827) sê verder: "Klem (selfs al is dit oordryf!) op bekering en op die najaag van heiligmaking (selfs al is dit met selfdisipline!) is tog nie noodwendig Metodisties nie!" Ook herlewings kan nie net aan Metodisme gekoppel word nie omdat daar herlewings was lank voor Metodisme (:827).

Hy erken dat Metodisme 'n invloed op die Ned.Geref. Kerk uitgeoefen het, maar vra of die Kerk, in sy geheel gesien, op 'n onbybelse, onkonvensionele en ongereformeerde syspoor beland het. Omdat die Ned.Geref.Kerk en die Geref.Kerk aan dieselfde *belydenis* vashou, wil hy weet of eersgenoemde kerk nie 'n ander soort *belewenis* van sy godsdiens ervaar nie. Is beide "revival" en reformasie nie maar kante van dieselfde saak nie? (:828).

7.4 *Interpretasie em beoordeling*

Uit bogenoemde bestaan genoegsame bewys dat Calvinisme en Metodisme moeilik versoenbaar is. Die vraag is egter of dit wat die Calviniste as Metodisties gesien het, werklik Metodisme in die ware sin van die woord was. Hier dink ons aan Kitshoff (*Die Kerkbode* 30 Junie 1976:827) se opmerking dat die historiese verband tussen die Metodisme van Wesley en die sogenaamde "Metodisme" in die Ned.Geref.Kerk nog nie vasgestel kon word nie.

Die term "Metodisme" is dikwels gebruik as 'n "stok om mee te slaan". Die boodskap van bekering, wedergeboorte, heiligmaking, ens. wat talle predikante in die Ned.Geref.Kerk verkondig het, was nie

⁷ Die artikel val, soos in Buys se geval, buite die tydsbestek van hierdie studie, maar dit gee tog 'n goeie weergawe van wat die gevoel deur die jare was

maklik versoenbaar met die verbondsgedagte dat almal wat gedoop is, Christene genoem is, en daarom nie nodig het om tot bekering opgeroep te word nie. Veral as die kwessie van die uitverkiesing bygetrek word, kan bekering, volgens die Calvinisme, nie na willekeur aan almal verkondig word nie.

Hoewel daar telkens na die wortels van Metodisme verwys is, is met die term "Metodisme" iets anders bedoel. Veral wanneer uitermate klem gelê is op bekering, is dit beskou as in stryd met die Calvinistiese uitverkiesingsleer, wat sodanige bekering as ongevraagd beskou het. Ook 'n oordrewe klem op heiligmaking is gekoppel aan die Metodistiese leer van "perfeksionisme". Oor hierdie onderwerp het dr. Andrew Murray gesê: "I want you to remember what a difference there is between Perfection and Perfectionism. The former is a Bible truth: the latter may or may not be a human perversion of that truth. I fear much that many, in their horror of Perfectionism, reject Perfection too" (Aangehaal deur Burger 1987:98).

So het Murray ook die term "Second Blessing" gebruik, maar nie in dieselfde sin as waarvoor dit in die praktyk bekend gestaan het nie. Baie ander het aangedring op 'n "tweede bekering" naas wedergeboorte. Dit is dus verstaanbaar waarom hulle as Metodistiese predikers beskuldig is. Hoeveel predikante het nie aangedring op 'n besliste bekering nie; op die noodsaaklikheid om van so 'n ondervinding te weet en om daarvan te getuig nie? Hoeveel het nie selfs 'n uitnodiging ná 'n diens gemaak nie? Hoeveel was nie betrokke by die herlewings, Pinksterdienste en spesiale evangelieprediking nie? Dit het nie van hulle "verraaiers" van hul gereformeerde leer gemaak nie. Hulle het nie Arminiaans geword ten koste van Calvinisme nie. Selfs die Arminiaanse verliesbaarheid van saligheid is nooit deur hierdie predikers geleer nie.

In die meeste gevalle het hierdie predikante onder die leiding van die Heilige Gees hulle bediening uitgeleef en weens wanpersepsies en verwarrende terminologie is hulle bediening onnodig in diskrediet geplaas. Wat Gerdener in *Du Toit* (1952:259) van Murray sê, kan ook van die meeste ander Evangeliesgesinde predikante gesê word: "Dit is waarskynlik hierdie gloedvolle prediking van Andrew Murray wat een en ander in ons tyd in die versoeking gebring het om hom as Metodisties aan te dui. As dit beteken dat sy leer enigsins van die suiwer gereformeerde waarheid afgewyk het, dan is dit 'n growwe voorstelling." Murray, as een van die belangrikste eksponente van die Evangeliesgesindes in die Ned.Geref.Kerk, het dikwels onder hewige aanvalle deurgeloop. Van die felste aanvalle het gekom van "Streng Gereformeerde Patriot". Hierdie persoon (wat niemand anders was as ds.S.J.du Toit nie) verkwalik onder andere vir Murray omdat hy nie veel gedoen het om die Belydenisskrifte te versprei nie, maar eerder sy "Skots Metodistiese boekies" (*Het Zoeklicht* 15 Oktober 1932:310).

Dat daar dikwels gebruik gemaak is van sogenaamde Metodistiese praktyke, kan nie ontken word nie, maar dit alles was slegs die middel tot 'n doel, naamlik om tot bekering te lei of om 'n dieper geestelike lewe deelagtig te word. Opwekkingsdienste, Christelike verenigings, spesiale evangelieprediking, ens. het nie ten doel gehad om kerkies binne 'n kerk te vorm nie, maar dit het slegs een doel voor oë gehad, naamlik "die redding van siele" - 'n uitdrukking wat dwars in die krop steek van Calviniste.

Kritici het dikwels uitgewy oor die gevoelsprediking en die emosionele tonele wat afgespeel het tydens bekeringsdienste. Die idee is geskep dat mense kwansuis daartoe opgesweep is. Dat dit in uitsonderlike gevalle waar was, kan nie ontken word nie, maar wanneer die Heilige Gees 'n persoon onder sondeoortuiging plaas, gaan dit gewis nie gepaard met 'n glimlag op die gesig nie. Tydens die herlewings byvoorbeeld, het mense in benoudheid tot God geroep om genade. Dit was gewis nie deur die toedoen van die charisma van 'n dinamiese prediker nie. Soos getuig is, het die herlewings dikwels plaasgevind in die afwesigheid van 'n leraar of selfs sonder dat 'n preek gelewer is.

Die vraag ontstaan willekeurig of kragdadige bekerings en 'n jaag na heiligmaking nie baie probleme in die kerk in Suid-Afrika opgelos het nie? Hoeveel mense is nie gesus in hulle diepe slaap met die valse gerustheid dat hulle eendag die koninkryk van God sal beërwe nie?

Waar verskeie teoloë onwrikbaar standpunt ingeneem het teen Metodisme, het andere weer erken dat daar tog iets goeds in geleë is. Deur die toedoen van Metodistiese invloede, het 'n groter mate van spiritualiteit in die Ned.Geref.Kerk posgevat. Behalwe die herlewings wat spontaan uitbreek het ná ernstige gebed, kon die "skuld" vir die beoefening van sogenaamde Metodistiese praktyke ook voor die deur van amptelike kerklike kommissies gelê word. Dink byvoorbeeld aan die oproep tot gebed vir die toestand van die Kerk; die instelling van die pos van spesiale evangelieprediking, die goedkeuring vir die instelling van Pinksterbidure en vele meer, wat telkens op hoë vlak ter sprake was.

Hoe is die amptelike orgaan van die Ned.Geref.Kerk nie ook gebruik om sogenaamde Metodistiese praktyke te bevorder nie? Behalwe bogenoemde sake, is dikwels boodskappe oor verootmoediging geplaas en selfs waarin mense direk opgeroep is om hulle tot God te bekeer. Die onderwerp van heiligmaking het ook nie 'n mindere plek gekry nie. Selfs bydraes deur oorsese evangeliesgesinde predikante soos byvoorbeeld D.L.Moody, C.H.Spurgeon, F.B.Meyer en vele ander, is ruimskoots gepubliseer.

Selfs gesiene predikante soos dr.Andrew Murray, prof.N.J.Hofmeyr, prof. J.C.Kotzé, om maar net 'n paar te noem, het nie geskroom om sogenaamde Metodistiese praktyke toe te pas nie. Hulle sou dit nie wederregtelik doen om hulle kerk tot stappe teen hulle uit te lok nie. Vir hulle het die saak swaarder gewees as die sentimente.

Die oënskynlike spanning wat tussen Calvinisme en Metodisme in die Ned.Geref.Kerk opgelaai het, is onnodig op die spits gedryf deur enkelinge wat tot die uiterste wou gaan om hulle standpunte te verdedig. Dit sou seker nie onmoontlik wees dat hierdie twee rigtings verrykend op mekaar kon inwerk nie. Deur die oorbeklemtoning van die een, word die ander uiteraard benadeel en 'n balans sou die beste uitweg wees. Buys (1975:84) se opmerking is uiters gepas: "Anti-Methodistiese, negatiewe gereformeerdeheid is net so onaanvaarbaar soos die Metodisme self"

Dat daar wel die twee uiterstes voorgekom het, kan nie betwyfel word nie, maar in die praktyk het gewis 'n vermenging van hierdie twee pole bestaan. Baie predikante, van wie sommige in hierdie studie genoem is, het teoreties streng by hulle gereformeerde beginsels gestaan, maar in die praktyk heel

dikwels Metodistiese praktyke beoefen, met groot sukses en tot heil van baie mense. Meer as een het moontlik die versugting gehad, soos deur Koornhof (*Die Kerkbode* September 1936:281) uitgelig: “Na my geloof wil ek graag ‘n Calvinis wees, maar na my lewenswandel en prediking sou dit my ‘n eer wees om ‘n Metodis genoem te word.”